

mebijusov prsten

hulio kortasar

Neobjašnjivo. Udaljavao se od onog predela u kojem predmeti imaju stalan oblik i ivice, gde sve ima jedno postojano i nepromenljivo ime. Propadao je sve dublje u tekuće područje gde su se zadržava latalačke i sveže magle poput onih u svitanje.

KLARIS LISPEKTOR
»Divlja duša izbliza«
In memoriam J. M. i R. A.

Zašto da ne, njoj bi bilo dovoljno samo da nešto naumi pa da, trdoglavu ustrajući u tome, vidi sebe i oseti podjednako jasno kao što je to činila vozeći bicikl kroz šumu za još sveža jutra, slediće staze obavijene polusenkem paprati, u nekom mjestu u Dordonji, koje će nešto kasnije dnevna štampa i radio ispunili ali samo na kratko, veštu o sramotnom dogadaju koji će brzo utoruti u zaborav; poput neke plavokose mrlje Žanet se kretala kroz potpunu tisušnu vegetaciju koju je oduvek narušavalo samo mestimično prodiranje sunčevih zraka i sada ovaj zvezket metalna (čutura lagano pričvršćena za aluminijski upravljač), njena dugačka kosa potpuno se prepustila vjetru dok je telo u okrušaju s njim obuzimala uznemirenost; njihao se lagani ukras na pramcu bicikla dok je meko i opušteno okretala pedale i prihvatala bludnu ruku povetarca koja se zavlačila pod bluzu i pritiskala joj grudi, dvostruko milovanje između dvorednih stabala i paprati u prozračnom vegetacijskom tunelu, sa mirisom pećurki, kore stabala i mahovine; njen raspust.

Robert takođe u istoj šumi, za njega sasvim drukčije doživljenojer jer su ga više privlačile farme, isprilan nakon noći provedene ležeći potrbuske na neudobnom ležaju od lišća, izlažući lice sunčevoj zraci koja se probijala kroz kedrove, dvoumio se da li da se uopšte zadržava u ovom kraju ili da se spusti u ravnicu gde ga možda čeka vrč s mlekom ili nekakav poslić; mogao je izići na glavni put ili ponovo odlatati kroz bezimene šume u kojima je uvek osećao glad i kriviu usta u naporu da obuzda nekodredeni bes.

Na uskom raskršću Žanet zaustavi bicikl dvoumeći se, desno, levo ili i dalje pravo, oko nje sve zeleno i bujno kao da ga je sama zemlja svojim rukama nudila. Izšla je iz omladinskog doma u cik zore jer je spavaonicu ispunjavao zadar, buncanja, vonj retko kupane mladeži, razdragane družine su pekla kukuruze i pevali sve do ponoći a zatim bi se nesvučeni bacali na poljske krevete, devojke na jednoj strani a mlađici podalje, donekle uvredeni sulidum propisom, utoruli u polusan usled izlišnih podrugljivih opaski. Na proplanu se zaustavila da popije mleko iz čuturice; nikada se izjutra nije sretala sa noćobdijama, strogo se pridržavala svog nauma, putovače Francuskom koliko joj to vreme i novac dozvole, fotografisaće, ispisivati dnevnik narandžastih korica; za devetnaest godina provedenih u Engleskoj ispisano je mnogo dnevnika i predeno mnogo milja na biciklu, sve iz ljubavi prema širokim prostranstvima, imala je kao po pravilu modre oči i plavu raspuštenu kosu, onako stasita i snažna radila je kao negovateljica u vrtiću koji je sada ostao napušten jer su se razdragana deca rasula po plažama i selima daleko voljene domovine. Kao da je sa leve strane nosila laganu naušnicu koja izviru dok je samo jednim okretem pedale uspela da pokrene bicikl. Postajalo je sve toplije, sedište bicikla sve neuobdružne, počela se znojiti što ju je nešto kasnije primoralo da side i odlepiti vlažne gaćice od kože, podigla je ruke kako bi joj svež vazduh prostrujao ispod bluze. Bilo je oko deset sati, šuma se tromo protezala u nedogled, pomisli kako bi valjalo pre izlaska na glavni put sesti ispod drveta i pojesti sendviće, možda slušati tranzistor ili dodati još jedan dan u dnevnik putovanja često isprekidan nedovršenim pesmama ili setnim razmišljanjima koje je olovka zapisivala a zatim bojažljivo i nerado precrtavala.

Nije ga odmah primetila. Ne znajući spavajuće svega dvadeset metara od napuštenog hangara te joj se spavanje na vlažnoj zemlji učini budalastim kad se kroz borove daske prepune crvotočine video senjak pod skoro

potpuno očuvanim krovom. Na žalost više joj se nije spavalо; potpuno spokoјno prebací pogled sa hangara na pridošlicu koji dolazeći stazom naglo zaustavi bicikl kraj nje, ona je i dalje zburjeno stajala ispred hangara koji tek što se nazirao između drveća. Još pre nego što ga je Žanet primetila, on je već sve znao, znao je sve o njoj i o njemu na jedan prečutan način; njegova neprirodna ukočenost slutila je nadpad. Tada se ona okrenula, jednom nogom na zemlju i drugom na pedali i sreće im se pogledi. Istovremeno treptnuše oboje.

U ovakvim retkim ali uvek mogućim prilikama moglo se učiniti samo jedno, reći *bon jour* i polako otici. Žanet reče *bon jour* i gurnu bicikl žečeći da se okrene, pokuša zakoračiti na pedalu kad je Robert zaustavlja i prljavom šakom stegnu upravljač bicikla. U trenu sve je bilo kristalno jasno i potpuno zbrkano, bicikl koji se prevrće i prvi krik panike i protesta, noge koje su uzaludno tražile oslonac u vazduhu, čelični stisak ruke, samo korak dalje od puta, tu medu polomljениm daskama hangara, izmešan mlađi i divlji vonj kože i znoja, grubost brade od tri dana, vatra u grlu.

Nije imao nameru da joj nanese bol, nikada nije nanosio bol drugima i imao je samo ono što je stekao po popravnim domovima, svojih dvadeset i pet godina koje su u isto vreme protekli i sporo i brzo, sporo kada kada je ispisivao svoje ime, Robert, slovo po slovo, zatim prezime još sporije, i brzo kao hitri pokret ruke kojim je ponekad dolazio do boce s mlekom ili pantalone ostavljenih da se suše na tratinu u vrtu, sve je istovremeno trajalo celu večnost i samo jedan tren, odluka praćena željom da sve traje dugo, da se ova devojka uzalud ne otima jer joj ne želi zlo, da shvati nemogućnost bega ili pomoći i da se mirno potčini, niti se potčinila niti je izgubila kontrolu nad sobom kao što je on izgubio dok je polegao na slamu i vikao na uvo da začuti, da ne bude blesava, da se strpi dok pronade dugmad i kopče, a ona je uzvraćala samo trzajima otpora, bujicom reći na stranom jeziku, kricima koje bi možda neko mogao čuti.

Nije bilo sve tako, bio je užas i revulzija izazvani napadom zveri, Žanet se otimala potkušavajući da se domogne puta što je bilo nemoguće, kao što ni sav užas nije isključivo poticao od bradate zveri jer on i nije bio zver, sam način na koji joj je šaptao na uvo i čvrsto držao u zagrljaju ne nanoseći bol, poljupci kojima joj je obasipao lice i vrat zažarene dodirom jake brade, uprkos svemu bili su to poljupci, revulzija koja je nadolazila usled potčinjavanja ovom čoveku koji zapravo nije bio kosmata zver već muškarac, nju je zapravo revulzija oduvek pratila, još od prve mesečnice jednog poslepodneva u školi, na času gospodica Marfi koja je bila prepuna saveta sa posebnim naglaskom na Cornualles, policijski izveštaji iz dnevne štampe uvek potajno prepričavani u pansionu, zabranjena štiva za razliku od onih koje je preporučivala gospodica Marfi, otvoreno su govorila o onim stvarima bez stidljivih nagovještaja sa ili bez Mendelsona i kise od pirinča, potajno prepričavanje opisa prve ljučavne noći u *Fanny Hill*, dugo čutanje njene najbolje prijateljice po povratku sa medenog meseca prekinuto očajničkim izlivom suza na njenom ramenu, Žanet, bilo je užasno, ipak kasnije radost prvog deteta, pomalo neočekivano ispovedanje jednog poslepodneva dok su zajedno šetale, moja je greška što sam isuviše očekivala. Žanet, shvatiće jednog dana, ali već je bilo kasno, nikada neće zaboraviti, bilo je užasno, Žanet još jedan rodendan, bicikl i planiranje da možda ovaj put putuje sama, tako malo po malo, devetnaest napunjениh godina i drugo putovanje za raspust u Francusku, Dordonju a avgustu.

Neko bi te mogao čuti, vikao joj je u lice mada je znao da ga ne razume, gledala ga je izbezumljeno i molila nešto na drugom jeziku, noga ma tražeći oslonac da se uspravi, samo za trenutku da je htela reći nešto što nisu bili samo krici, molbe ili psovke na njenom jeziku, raskopčavao joj je bluzu nasumice nailazeći na ležaj od slame moleći je da ne više, da kricima nikog neće dozvati, pusti me, prestani da više, pusti me već jednom, molim te, ne vići.

Kako da se ne bori kad je on ne razume, kad su reči koje mu je želela reći na svom jeziku zvučale isprekidano, mešale se sa njegovim buncanjem i poljupcima a on nikako nije shvatio da se ne radi o tome, da nije užasno ono što je pokušavao da učini, ono što će i učiniti, da to nije bilo to, kako da mu objasni da nikada prije nije, da mu kaže za *Fanny Hill*, da barem sačeka da uzme kremu iz zavežljaja, da tako ne može biti, nedostajalo je ono što je videla u očima prijateljice, mučnina zbog nečeg nepodnošljivog, bilo je užasno, Žanet, bilo je užasno. Oseti kako joj svuči suknu i ruku hitro zavuče ispod gaćica, strgnu ih i oseti poslednje trzaje nezadovoljstva i opiranja, pokušaj da ga zadrži u poslednjem trenutku kako bi sve bilo drukčije, oseti pritisak na iskrivljena bedra, prodoran bol koji je rastao do crvenila i oginja, zaurala pre užasnuta nego povredena, kao da joj mučenje tek predstoji, šakama joj začepi usta i prekri lice, oseti drugi napad kome se više nije mogla odupreti; za koji više nije imala ni glasa ni vazduha ni suza.

U okrutnom svršetku borbe sav se našao u njoj, shvatajući da je došao kraj ovom očajničkom otporu koji je morao slomiti šamarajući je sve dok nije prodro do kraja i osetio njeno telo potpuno priljubljeno uz njegovo, oseti zadovoljstvo poput udarca biča i utonu u zadovoljno buncanje, u slepom, beskrajnom zagrljaju. Odvoji lice od Žanetinog ramena i potraži njenе oči žečeći da joj kaže, da joj se zahtavlja što je ipak na kraju čutala; nije mogao ni posumnjati na druge razloge ovako divljeg otpora, natezanja koje ga je primoralio da je bez griže savesti napastjuje, mada ga začudi nema tišina dok je držao u zagrljaju. Žanet ga je gledala, jedna nogu bila je lagano iskretnuta. Robert se počeo odvajati od nje, izlaziti, gledajući je u oči. Shvati da ga Žanet uopšte ne vidi.

Ni suza ni vazduha, njega je odjednom nestalo, iz dubine lobanje talas se preli po očima, telo više nije osećala, poslednje što je osetila bio je dvostruki bol a zatim usled vapaja iznenadni gubitak dah, izdisaj bez udisaja, užarena koprena poput žakrvavljenih očnih kapa, lepljiva tišina, nešto što je trajalo bez postojanja, nešto što je postojalo na drugi način tamo gde je sve nastavljalo da traje ali sasvim drukčije daleko od osećanja i sećanja.

Nije ga videla, razgoraćenim pogledom prelazio je preko njenog lica. Istrgnu se ih zagrljaja i kleknutu kraj nje, nije prestajao da govori dok su ruke same od sebe počele grozničavo da zakopčavaju pantalone i da uvlače skute od košulje pod pojas. Ugleda poluotvorena i iskrivljena usta, nit ružičaste pljuvačke kako klizi niz bradu, ukrštene ruke sa zgrčenim šakama, ukočeni prsti, nepomična prsa, razgoljen, nepomičan stomak na kojem je blistala krv lagano klizeći niz polurastavljena bedra. Od sopstvenog krika, dok se u jednom skoku našao na nogama, pomisli da je Žanet kriknuila, ali gledajući je odozgo, poput lutka koji visi na koncu, primeti tragove na grlu i nenormalno iskrivljenje Žanetinje glave koja kada mu se cerila poput pale marionete kojoj su svi konci iskidani.

Na neki drugi način, možda još od samog početka, daleko od ovog mesta premeštena u nešto poput prozirnosti, prozračne sredine u kojoj ništa nije imalo oblik a njeno postojanje izgubilo svaku vezu sa mislima i premetima Žanet je bila veter ili veter Žanet, voda ili prostor ali uvek jasan, tišina je bila svetlost ili svetlost tišina ili i jedno i drugo, vreme je bilo osvetljeno i sve zajedno činilo je način Žanetinog postojanja, bez slamke za koju bi se uhvatila, bez najmanje senke prošlosti koja bi se umešala i potpomogla ovo zbivanje među kristalima, mehur unutar mase pleksiglasa, putanja prozirne ribe u beskrajnom, bistrom akviju.

Sin nekog drvoseće našao je bicikl na putu i preko ogromnih dasaka hangara otkrio leš po-

ložen na ledu. Žandari su utvrdili da ubica nije dirao Žanetin zavežljaj niti novčanik.

Prelazak u nepomičnost bez prošlosti i budućnosti, prozirna sadašnjost bez dodira i vezanosti, stanje u kojem se sadržitelj i sadržan ne razlikuju, voda koja utiče u vodu, sve dok se odjednom nije pretvorila u impuls, jedno silovito *rush* iz kojeg je nastajala i izlazila potpuno ista, jedno vrtoglavlo *rush* u horizontali i vertikalni prostora, uzdrhtalog u svojoj brzini. Ponekad se izlazilo iz bezličnosti kako bi se prihvatiла ostra čvrstina bez ikakvih ozнакa ali opipljiva, bio je to trenutak kada je Žanet prestala da bude voda vode ili vetar vetra, kada se prvi put osetila zatvorenom i sputanom, kvadratom kvadrata, poput kvadratne nepokretnosti. U ovom kvadratnom stanju bilo je nečeg prozračnog i uraganskog, ustalilo se nešto poput trajanja, ni prošlost ni budućnost već najopipljivija sadašnjost, početak jednog vremena svedenog na zgusnutu i jasnu sadašnjost, kvadrat u vremenu. Da je imala mogućnost izbora odabrala bi kvadratno stanje niti sama ne znajući zbog čega, verovatno zbog toga što su ove neprekidne promene bile jedino stanje koje je kao takvo trajalo unutar datif granica, u sigurnosti stalne kvadratnosti, sadašnjost koja podrazumeva prisutnost, skoro opipljivost, sadašnjost koju je možda činilo vreme a možda i nepokretan prostor u kojem svako pomaknuće ostavlja trag. Međutim ovo kvadratno stanje je moglo ustupiti mesto drugim brzinama i pre i posle i istovremeno dok se nalazila u drugoj sredini, ponovo je mogla biti praskavo pokliznuće u okeanu kristala ili prozirnih stena, poteći prema ničemu, biti uskovitlani uragan, pokliznuće na lišće neke šume, pritisnuta težinom davolje pljuvačke i sadašnjost — sadašnjost bez prošlosti, suva sadašnjost, onakva kava i jeste — možda po drugi put kvadratno stanje koje se približava i zavstavlja, ograničena sadašnjost i daljina koja na izvestan način predstavlja olakšanje. Proces je otvoren u mestu Pictiers krajem jula 1956. Roberta je branio Maitre Rolland; porota nije prihvatiла kao olakšavajuće okolnosti rani ostanak bez roditelja, popravne domove i nezaposlenost. Optuženi je sa mirnom otupelosću saslušao presudu smrtne kazne, aplauz publike medu kojima nije bilo malo britanskih turista.

Poštepeno (otkud postepenost tamo gde ne-ma vremenskog trajanja?) javljala su se neka druga stanja koja su možda već ranije postojala mada već predstavljaju prošlost a prošlosti nije bilo; sadašnjost (koje takođe nije bilo) je činilo stanje vetra i stanje nasilja u kojem je svaka sadašnjost bila bolna, potpuno suprotna stanju vetra jer se javljala samo kao protezanja, napredovanje prema ničemu; da je mogla razmišljati Žanet bi stvorila sliku gusenice kako prelazi preko lista koji je visio u vazduhu kako prelazi preko njihovih lica a zatim se vraća bez trunke prividjenja dodira ili ograničenja, beskraini Mebjusov prsten, protezanje koje se odvijalo u njenom neprekidnom prelasku sa jednog lica na drugo, najsportije i bolno protezanje gde su sporost i patnja bili nemjerljivi ali ipak prisutni. Ili da zamisli nešto drugo (zar nešto drugo postoji tamo gde nema porede-nja?) da je groznica, da prelazi žurno preko nečeg što liči na cevi, sisteme ili područja, da prolazi kroz stanja koja bi mogla biti matematički skupovi ili muzičke partiture, da skače sa tačke na tačku ili sa note na notu, da ulazi i izlazi iz područja proračuna, da bude zbir partiture, tako se postaje groznica, mahnitim prolazeњem kroz podneblje znakova ili nota bez oblika i zvuka. Na izvestan način patnja je bila groznica. Biti kvadratno stanje ili stanje talasa bitno se razlikovalo, kvadratno stanje nije bilo groznica niti je groznica bila kvadratno stanje ili stanje talasa. U kvadratnom stanju sadašnjosti — jedna sadašnjost koja je odjednom više od sadašnjosti — po prvi put (sadašnjost u kojoj se svršavaju nagoveštaj prvog puta) Žanet je prestala da bude kvadratno stanje da bi bila u kvadratnom stanju a nešto kasnije (jer ovo prvo razlikovanje sadašnjosti je sadržavalo osećaj kasnijeg) u stanju talasa Žanet je prestala da bude stanje talasa. Sve ovo podrazumeva prolaznost, sadašnjost se može shvatiti kao prvi put i kao drugi put, biti talas ili groznica da bi usledili stanje vetra, lišća ili kvadratno stanje a svaki put sve više biti Žanet, biti Žanet u vremenu, biti ono što nije bila Žanet, nešto što je prelazilo iz kvadratnog stanja u stanje

groznice ili se vraćalo u stanje kvadrata, jer stanja su postojala sve čvršća i postojanja, ograničavajući se u vremenu i prostoru, prelazio se iz jednog u drugo, iz kvadratne mirnoće u grozničavo matematičko područje, u lišće ek-vatorijalne sume, beskonačne kristalne boce, u vrtloge maestrala viseći o koncu ili bolno prelazeњem preko dvostrukog lica ili izbrušenih poliedara.

Žalba je odbijena i Roberta su premestili u Sante do izvršenja smrtne kazne. Samo ga je pomilovanje predsednika republike moglo spasiti glijotine. Osudenik je provodio dane igrajući domine sa čuvarima pušči bez prestanka, teško spavajući. Sanjao je sve vreme; kroz okno tamnice stražari su ga videli kako se prevrće u krevetu, mlatara rukama, drhti.

U jednom od čestih izmena stanja morao se pojaviti začetak sećanja, kako klizi medu lišćem i napašta kvadratno stanje da bi prešao u groznicu znajući nešto od onog što je Žanet nekada bila, jedno nepovezano sećanje pokušavalo je prodreti i ustaliti se, u jednom trenutku javi se pomisao na Žanet, sećanje na Žanet u šumi, sećanje na bicikl, na Constance Myers i na čokolade na poslužavniku od alpake. Sve se počelo sažimati u kvadratno stanje, zbrkano se očrtavalo i definisalo, Žanet i šuma, Žanet i bicikl, a kroz vrtloge slika polako se oslikavala ličnost, prvi nemir, slika natrulog kraja, osećaj da leži na ledima pritisnuta grčevitom snagom; strah od bola, grebanje brade po licu i ustima, nešto odurno se približavalo, nešto se borilo da objasni, da kaže da tako nije moralo biti i na granici nemogućeg sećanje se preki-

lasima i dimom, iako ne videći svoje telo Žanet se pokrenula, ispružila ruku i pokrenula noge kao da pliva, po prvi put razlikovala se od valovite mase koja je obavijala, zapliva u vodi ili dimu, bilo je to njen telo i prepusti se uživanju u svakom zaveslju jer više nije bilo pasivnosti, beskrainih premeštanja. Plivala je i plivala, nije bilo potrebno da se vidi da bi to činila i da bi joj prijao jedan takav voljni trenutak a pravac su odredivale ruke i noge. Pasti iznenađujući u kvadratno stanje predstavljalo je ponovo hangar, povraćaj sećanja i patnje, nepodnošljivog pritiska, probadajućeg bola i crvene plime i oseke koja je prekrivala lice, bila je ponovo silovana sa sporošću koju je mogla izmeteti i prezreti, prešla je u stanje groznicu, jedno uragansko *rush*, bila ponovo u talasima i uživala u svom telu a kada se na kraju neograničenog sve zgrušalo u kvadratno stanje ono što je čekalo sa druge strane kraja nije bio užas nego želja, sa slikama i rečima u kvadratnom stanju, sa telesnim uživanjem u talasima. Nevidljiva Žanet, sjedinjena sama sa sobom shvatila je da želi Roberta, da ponovo želi hangar ali na drugi način, da želi Roberta koji ju je i doveo do svega ovoga, ono što se desilo u hangaru shvatila je kao ludost ali je poželela Roberta i dok je sa uživanjem plivala medu tekućim kristalima ili slojevima oblaka dozivala ga je, nudila mu svoje telo položeno na leđa, pozivala ga da ovaj put stvarno uživa u pohoti na smrdljivoj slami u hangaru.

Teško je branioncu saopštiti klijentu da mu je molba za pomilovanje odbijena; Maitre Rolland je povraćao po izlasku iz tamnice gde je Robert sedeći na ivici ležaja buljio u prazno.

milivoj nikolajević

nulo, putujući u spiralu brzinom koja je izazivala mučninu otrgnula se iz kvadratnog stanja da bi uredila u talas ili groznicu ili obratno, lepljava sporost još jednog silovanja iza kojeg nije bilo ničeg kao što ni iza stanja talasa ili stakla nije bilo ničeg sve do sledeće izmene stanja. I kad se ponovo našla u kvadratnom stanju, smušeno nazirući hangar, čokoladu, zvonik i školske drugarice, preostala joj je jedino borba da se zadrži u kvadratnosti, da se zadrži u ovom stanju gde je bilo zaustavljanja i ograničenja, gde je prestajalo mišljenje i raspoznavanje. Nekoliko puta sećanja se protegoše do najsintrijalnih pojedinosti, bockanje brade po usnama, pružanje otpora rukama koje su joj kidale odecu a onda se za tren izgubi ponovo na nekom bučnom putu, u lišću, oblacima, kapima, uraganu, eksploziji. U kvadratnom stanju nije mogla preći granicu užasa i revulzije ali da je imala volje mogla je da iz svega ispliva kao Žanet osećajna, kao Žanet koja se protivila svakom povratku u prošlost. U jeku borbe protiv snage koja je pritiskala na seno u hangaru, ne prihvatajući da se sve dogodi uz jecanje i na trulom senu, skliznju ponovo u pokretno stanje koje je nastajalo u samom činu proticanja, bila je dim koji je kružio u vlastitoj čauri a koja se voljno otvarala i zatvarala, bila je u talasima, lebdela je u neprekidnom proticanju, kao alga, pluta ili meduza. Žanet je osetila ovu razliku prelazeći iz nečeg što je ličilo na budenje iz sna bez snova, na budenje jednog jutra u Kentu, telom i dušom bila je ponovo Žanet, telo, ruke, leđa i kosa lebdeli su obešeni o konac, bili su potpuno pozirnuti jer Žanet nije videla svoje telo, ponovo je imala telo ali ga nije vide-la, postojala je svest o telu koje pluta medu ta-

Iz čistog osećaja prema spoznaji, iz talasa prema oštom kvadratu, uranjujući u nešto što je ponovo bila Žanet, želja je krčila sebi put, novi prolaz medu prednjim putevima. Žanet ponovo oseti volju; u početku su sećanja i utisci navirali haotično, sa željom Žanet je povratila i volju, od kože, tetiva i utrobe nategla se u luk, odapirala se poput strele tamo gde ona nije mogla postojati, ulazila i izlazila iz stanja koje je vrtoglavlo obavijalo, volja se pretvorila u želju otvarajući sebi prolaz u tekućine, vatrene podneblje i najsportija protezanja, Robert je u svemu tome bio nešto poput svršetka, cilj koji je imao ime i obliće u kvadratnom stanju a koji bi se kad tad u ugodenom plivanju medu talasima i kristalima pretvorio u zamor, u poziv da je miluje i vrati samoj sebi. U nemogućnosti da se vidi osećala se, u nemogućnosti da rezonuje, njeni želji bila je Robert, Robert je bio nedostizan ali Žanet je želeta da je siluje, bilo je to jedino stanje u kojem je Žanet želeta Roberta, njeni želji je bila da se kao sadašnjost ponovo prihvati kvadratno stanje, ukrućenost i ograničenost u kojima su mentalne operacije sve više imale smisla, delovi reči i sećanja, ukus čokolade i pritisak stopala na hromirane pedale, silovanje uz trzaje protesta u kojem se sada ugnezdiла želja, želja da se konačno kroz suze prepusti uživanju, prijatnom prihvatanju, Robertu.

Bio je neobično smiren, preterano ljubazan, zbog toga su ga samo povremeno ostavljali na-samo, špijunirali su ga kroz okno na vratima celije, nudili mu cigarete ili igrali s njim domene. Izgubljen u svojoj otupelosti koja ga je na izvestan način oduvek pratila, Robert nije osećao prolazak vremena. Brijao se, išao na kup-

nje u pratnji dva stražara, ponekad bi se rasptivao o vremenu, da li pada kiša u Dordonji. Nalazila se na talasima ili kristalima kada je jedan žestoki pokret ruke, jedan očajnički udarac peta odbaci u hladan zatvoren prostor kao da je more izbacilo u pećinu Gitanesa ispunjeni tamom i dimom. Sedeći na krevetu Robert je zurio u prazno, zaboravljena cigareta sagorevala je medu prstima. Žanet se nije iznenadila, iznenadenu tu nije bilo mesta jer nije bilo ni prisutnosti ni odsutnosti, samo prozirna pregrada, dijamantski kvadrat unutar kvadrata tavnice odvajao je od svakog pokušaja, od Roberta tamo pod električnim svetlom. Luk u koji se pretvorila nije imao ni buktinju ni strelu kojom bi probio dijamantski kvadrat, prozirnost je bila tišina neprobojne materije, ni jednom Robert nije podigao pogled u onom pravcu koji se sastojao samo od ustajalog čelijskog vazduha, kolutova dima. Žanet ga je dozivala, Žanet koja ga je žezele, sposobna da dode dotele, da prodre do njega, smrskala se u nešto suštinski drukčije, bila je tigrica od prozračne sapunice koja je menjala oblik, širila bele kandže od dima prema prozoriču sa rešetkama, istezala se i gubila uvijaju-

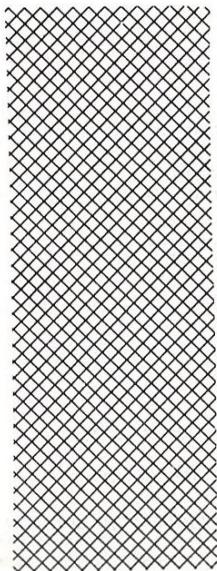
jući se u svojoj nemoći. Poslednjim delićem snage, znajući istovremeno da se ponovo može desiti silovanje, putovanje kroz lišće, zrnca peska ili atomske formule, Žanet zvana želja dozva Robertov lik, pokuša da mu dosegne lice i kosu, da ga dozove. Videla ga je kako gleda prema vratima, kako hitro i oprezno baca pogled prema oknu ćelije. Naglim pokretom Robert izvuče nešto ispod pokrivača, debeli konopac od izuvijanog čaršava. U jednom skoku stiže do prozorčića i izbací uže. Žanet ga je bolno dozivala, rasipala se tišina od njenog jauka u dijamantskom kvadratu. Ispitivanje je pokazalo da se okrivljeni obesio padajući svom težinom na pod. Usled pada izgubio je svest i podlegao gušenju, jedva da su prošla četiri minute od poslednjeg obilaska stražara. Odjednom praznina, u jeku dozivanja prsuće i prelazak u ukrućenost kvadratnog stanja, slomljeno Žanetinim ulaskom u stanje groznice kroz spiralu bezbrojnih destilitora, skok u dubinu teške zemlje gde se svako napredovanje svodilo na uporno izjedanje neprobojnih tvari, lepljivo uspinjanje prema sinjim visinama, prelazak u stanje tlasa, prvi ushićeni zamasi rukama, eli-sa koja se obrće, očajanje koje zamenjuje nada,

već su nebitni bili prelazi iz jednog u drugo stanje, biti u lišću ili zvučnom kontrapunktu za Žanet želju značilo je izazov, njen metalni skok činio je savitljivi most od jednog stanja do drugog. U nekom položaju, prolazeći kroz neko stanje ili kroz sva istovremeno, Robert. U nekom trenutku dok je Žanet bila groznička ili talaši Robert je mogao biti talasi ili groznička ili kvadratno stanje u nekoj bezvremenskoj sadašnjosti, ne Robert nego kvadratnost ili groznička jer su i njemu njegove sadašnjosti dozvoljavale da prede iz stanja groznicice u stanje talasa, proćiščavale ga, rastezale i učvršćivale u isto vreme, Žanet želja borila se protiv svakog stanja u kojem je bio i Robert, žezele je ponovo biti u groznicici bez Roberta, ukrutiti se u kvadratnom stanju bez Roberta, lagano se otisnuti u tekućinu u kojoj su prvi zaveslaji rukama činili nju samu, pomoću kojih se osećala i prepoznavala kao Žanet, ipak će jednom Robert učiniti, sigurno će jednom na kraju miltavog klačenja u kristalnim talasima jedna ruka dosegnuti Žanetinu, biće to ipak na kraju Robertova ruka.

Sa španskog: Dragana Nikolić

ljuštila majka krompir

pavlo tičina

Ljuštila majka krompir, a sestre se igrale lutkama.
Svi su sedeli na zemljanom podu i svi mislili na svoj način.
Majka: kako sada da žive? Da li će otrgnuti makar komadić

I šta s tom zakrpom, čak i ako otrgnu? Biće još gladi, oh, biće nesreće i suza! I bar kad bi se sin negde najmio, bio bi od

Toliko su se već natrpeli, napatili, šta i kako dalje —
ko bi ga znao... Devojčice poređ nje, čućeći,
učile su lutke da okopavaju leje: ovako, gledaj, ovako
treba; ne samo odozgo, nego i odozdo je pomeriti —
tada će rasti kako treba i toliko će roditid da će za sve nas

i za mamu
biti dovoljno do mrazeva. Čula to majka, okrenula se prema njima.

Lastavičice, moje, draga dečica... Htede još nešto reći,
ali nekako ne uspe. Suze joj blesnuše na trepavicama
i kanuše na ruku što ležaše na kolenima (neprimetno
pade joj na zemlju nož), a druga ruka što još držaše krompir
lako je drhtala, a zajedno s njom tresla se i prstenasta ljudska
što je lako visila na nedoljuštenom krompiru... .

Deca se stisnuše, ostavise lutke i počeše da plaku.

Majka ih privukla rukom, a drugom otrla
suze. Ljuska se otkinula i, pavši na lutku, smotala se poput zmije... .

Uto ulazi sin: — Mama! Ti opet? Kad
ne bi tako plakala, možda bi makar malo lakše bilo!

Cućeš li, mama?

Stavila krompir u peć. Uzela žarač,
odozdo zahvatila gvozdenjak i gurnula ga dublje ulevo,
gde su suvarci već izgoreli, suvarci kao od vatrene žice —
pruće poče da pucketka. — Ta čujem, još nisam sasvim ogluvela.
Pruće poče da pucketka, a u prozorima se modreo oblak.
Sestre strogo pogledaše i odmaknose se od peci.

(— Možda i nije sasvim ogluvela.) A oblak se modreo u

Sin stajao, stajao, a onda počeo
da korača po kući:

— Tata se nije vratio? — Majka kao za sebe:
Gledajte, stara već, glupa, nepotrebljana. Zar ja šta znam?
Ništa mi više nije preostalo, nego da plaćem! Sin komunist,
otac pobenavio i uz sekstu pristao, pa da je još samo to —
nego se proglašio za Isusa Hrista i po selima vuče bratiju

zemlje?

pomoći.

I šta, kažite, šta mi je ostalo? Hajde, koljite, hajde, ubijte,
u grob me ugurajte s malom decom, nek' najzad budem
vašim kolenom prignjećena kao ova naša Ukrajina.

Sin u smeh! Oh, vidi je! Šta imaš
od takvih reči?

Dobro, zalaži se za tu svoju Ukrajinu,
ali mene u to ne mešaj.

Ja nisam više mali i znam šta radim.

Ako hoćeš — mogu i bez vas da živim, ako hoćeš, sasvim mogu.
Danas — sutra poći će i neću se vratiti. Kuda — ja već znam!
Majka učutala, pomerila gvozdenjak, počela da oštiri nož.
Devojčice iz ugla izgurale lubeniku, guraju je prema njoj i viču:
ajs! gledaj kako slusa, čelavi bići s jednim rogom!

Ajs, ajs! A sin malo blaže: ako hoćeš, poći će i neću se vratiti.
A šta ja hoću! Nož da dignem
na sebe, da više ne gledam na ovu bedu — eto šta
hoću! — Lubenica pršte i prelomi se na dve
polovine.

U kući zamirisa na orahe i kao na mraz.

Deca se sagnuše da zagrizu svoju polovinu — i glavica o glavicu
udari. Udarise u smeh! Zatim dubeći iz sredine
počeše da se guše, zacenjujući se od smeha. Pogleda
jedno nā drugo i opet, još glasnije, sva im se rama
tresu, pogledajte, pa opet, dok ih ne spopade štucanje.

A, s ocem će morati ipak
nešto da se uradi. Sin: Znam šta misliš.
(Pauza. Mačor skoči s peći.) Samo što se on
neće više pokajati. Okoreo.

Nešto škripnju u tremu, lupi u vrata — Joj, mama, bojim se!
Deca majci: — Bojim se, mama, on će nas tući!

Vrata se širom otvorile i on viknu iz dubine:

— Padajte preda mnom! Pred vama je Hristos — bog i car vaš!
Nastade tišina. Zašišta gvozdenjak. Grozno-modra — tišina —
u prozorima.

Blagosiljavajući desno i levo, ulazio je
u kuću bog: u košulji stegnutoj pojasmom,
bos, čelo uzano — dva prsta.

Bog: Umorih se! Sešću, poseđeću. A šta ti tamo kuvaš?
Znaš, danas sam se vaznoscio na nebo i tako mi je bilo žao.

Tako mi vas je bilo žao. Apostoli vele: — Zatraži osanu!

A ja kako rukama mahnem, sve sam više, mahnem — i sve sam više.

Majka: Ti, davorje seme, nakazo jedna, što li
dolaziš k meni? U nevolju si nas uvalio, decu odbacio —

idi otkuda si i došao, a u peć mi ne zagledaj, Judo!

Što ostavi vrata širom otvorena? Cuješ, pijanduro?

Bog: Ako ne verujete — rebra moja precista dotaknite.

Rane od eksera na rukama pogledajte! — zborg vas sam se

razapeo.

Majka: Idi, jer kad ščepam ovaj žarač, dobiceš svoje,
biće i tvojim rebrima, i glavi i mukama — cuješ li me?

Sin (pljunuvši na pod): Ovo je

kao na predstavi u pozorištu.

Lenjin antihrist javio se, moj sine, a ti o pozorištu.

Boriti se treba: antihrist se javio.

Ti se najpre javi u odboru, a onda

ćemo o antihristu. Tamo... kažu... .

Ah, nek' ide k vragu — jednom ćeš se ipak
doigrati!

Lenjin antihrist javio se, moj sine, a ti protiv mene.

Treba se boriti: neprijatelj se javio. Devojčica iz susedstva na vratima:

— Oj, tetka,

jeste li čuli? Onaj Laviron sektant ubio

svoju mlađu kćerčicu!

Sin. Nehotice. Okrenuo se — krv! Pravo

naspram njega i oko u oko

Isus Hristos ustade.

Majka u zapevku.

S ukrajinskog:
Petar Vujičić